

Велико Търново

Население (2013)	252 353
Територия (кв. км)	4 661,6
Брой на населените места	337
Относителен дял на населението в градовете (%)	69,9

Общ преглед

БВП на глава от населението в област Велико Търново е малко над средния показател за страната, а нивото на заетост остава ниско. Макар и основното ограничение пред растежа на икономиката да е относително ниският размер на привлечените чужди инвестиции, техният двуцифрен растеж от последните две години би могъл да сигнализира за положителен оброт. Местните данъци и такси са сравнително високи.

Тенденциите на намаляване на населението в страната са характерни и в демографското развитие на област Велико Търново, в която населението също намалява.

Традиционно силните показатели за област Велико Търново остават тези в образованието, околната среда и социалната среда. За поредна година област Велико Търново е на първо място в страната по съотношението на студентите в колежи и университети спрямо броя на местното население. Въпреки трудностите гражданите посочват, че са по-скоро удовлетворени от повечето аспекти на живота в областта.

Икономика

Област Велико Търново продължава да изостава спрямо водещите области в страната по БВП на човек от населението. През 2011 г. стойността на този индикатор в областта е 6539 лв. при средно 10 248 лв. за страната (6924 лв. без София-град). Заетостта на населението над 15 години в област Велико Търново през 2013 г. се запазва на нивото си от предходната 2012 г. и е 42,9%, като остава под средното равнище за страната – 46,9%. Тези стойности все пак показват бавно възстановяване, след като през 2010 г. заетостта пада до 38,9% - едно от най-ниските нива на заетост в страната. В същото време безработицата продължава да се увеличава и през 2013 г. е в размер на 16,2% сред населението на 15 и повече навършени години. Това показва постепенно преминаване на работоспособното население от групата на „икономически неактивните“ към групата на „активните“, което предполага и намаляване на броя на обезкуражените лица на пазара на труда. През 2012 г. чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване достигат до 330,7 евро на човек (общо 84 млн. евро към 31 декември 2012 г.). След спада в началото на кризата, инвестициите започват да нарастват и през 2011 и 2012 г. отбелязват по над 15% ръст, докато средният ръст за страната е 0,4% за 2011 г. и 2% за 2012 година.

Като водещ в икономиката на областта трайно се установява секторът на услугите. През последните години този сектор създава близо $\frac{3}{4}$ от общия размер на брутната добавена стойност в областта. Основен отрасъл в този сектор е туризмът, който се развива относително стабилно. Главната туристическа дестинация в областта е Велико Търново, но общините Елена и Свищов също привличат голяма част от туристическия поток.

Общините от област Велико Търново са усвоили 466,9 лв. на човек като бенефициенти по оперативни програми на ЕС при средно за страната от 379,8 лв./човек към 31 януари 2014 година. С най-големи стойности на изплатените суми по договори са общините Лясковец (771,5 лв./човек) и Павликени (553,2 лв./човек), а с най-малко усвоени средства са общините Полски Тръмбеш (41,2 лв./човек) и Сухиндол (39,6 лв./човек).

Данъци и администрация

Местните данъци и такси, включени в изследването, в общините в област Велико Търново сумарно са над средните за страната.

Оценките на гражданите и бизнеса за работата и взаимодействието с областната и общинската администрация и работата на органите на съдебната власт са под средните оценки общо за страната. Данните от социологическото изследване показват относително по-добро познаване и ползване на възможностите за електронни услуги, предоставяни от администрацията в областта.

Рейтингът за прозрачност на фондация „Програма достъп до информация“ (ПДИ) за органите на местното самоуправление нареждат област Велико Търново под средното равнище за страната през 2014 година и далеч от максималната прозрачност. Най-добре се представят общините Горна Оряховица и Стражица, докато общините Лясковец и Полски Тръмбеш показват относително слаби резултати.

Инфраструктура

Област Велико Търново е една от областите с най-голяма гъстота на пътната и железопътната мрежа. Пътната мрежа е 20,1 км /100 кв. км територия при средно за страната 17,7 км /100 кв. км територия, а железопътната мрежа – 5,1 км /100 кв. км територия при средно 3,7 км /100 кв. км територия. Въпреки това едва 25,7% от качеството на пътната настилка е добро, докато общо за страната дялът на настилка в добро състояние е близо 40%. Анкетата сред гражданите показва, че всеки втори жител на област Велико Търново е недоволен от инфраструктурата (транспорт, пътища и комуникации), докато общо за страната един от трима отбелязва, че е недоволен.

В област Велико Търново през 2013 г. 46,6% от домакинствата имат достъп до интернет, а дялът на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последната една година, е 54,5%. Средните стойности за страната са съответно 53,7% и 56,2%, т.е. и по двата индикатора областта изостава. Въпреки това тенденциите са положителни и новите технологии навлизат както в цялата страна, така и в област Велико Търново.

Демография

Област Велико Търново е деветата област по големина на населението в България с 252 хиляди души. В унисон с демографската криза в страната населението в област Велико Търново продължава да намалява, като за последните 5 години броят на хората, живеещи в областта, се е намалил с над

26 хиляди души. Това се дължи както на отрицателния естествен прираст от 2006 година досега (-6,9‰ за 2013 г.), така и на отрицателния механичен прираст (-2,7‰ за 2013 г.). Въпреки това през 2013 г. коефициентът на естествен прираст се подобрява с 1‰, а нетното изселване от областта намалява, което е положителен знак за демографската ситуация в областта.

Друг проблем в демографското развитие на област Велико Търново е остаряването на населението. Коефициентът на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към населението на 0-14 години през 2013 г. е 175,7% при 142,3% средно за страната, а коефициентът на зависимост на населението на 65 и повече години спрямо населението на 15-64 години през 2013 г. е 32,4% при средно 29,3% за България. Коефициентът на демографско заместване (съотношението на населението на възраст 15-19 г. към това на възраст 60-64 г.) в областта е 55,1%, което означава, че на всеки 100 души, които през следващите няколко години ще излязат от работната сила, ще се включат нови 55 души. За сравнение, средната стойност на този коефициент за страната е 61,5%.

Образование

С три висши училища и над 27 хиляди студенти област Велико Търново за поредна година е на първо място в страната по брой на студентите в колежи и университети на хиляда души от населението: 107 при средно 40 за страната и 88 за София (столица), която се нарежда на второ място за 2013 година. Делът на населението на възраст между 25-64 години с висше образование обаче е малко над този за страната (26,6% срещу 25,6%), което показва, че голяма част от висшистите напускат областта след като завършат образованието си. Все пак се наблюдава положителна тенденция през последните две години и населението с висше образование се повишава с над 5 процентни пункта.

Коефициентът на записване на населението в V-VIII клас е 80,6%, който е над общия за страната (79,7%). В областта делът на второгодиците в средното образование е 0,7% при 1% за страната.

Въпреки това добро представяне в областта все още е висок делът на отпадналите от основното и средното образование (3,1% при 2,3% за страната през 2012 г.), а слабите оценки по български език и литература са 5,5% при средно 4,8% за страната.

Здравеопазване

Здравеопазването в област Велико Търново може да се определи като незадоволително на база на изследваните показатели. Продължава да спада броят на здравноосигурените лица, достигайки 82,2% през 2013 г., което е най-ниската стойност в страната - 86%. През 2013 г. леглата в МБАЛ, както и броят на общопрактикуващите лекари намаляват. В същото време постъпилите болни за лечение са 146,9 на 1000 души население при средно 219,9 на хиляда за страната, което може да се обясни както с относително ниския процент на здравноосигурените, така и с високия дял на хората от областта, които предпочитат да ползват здравни услуги извън областта.

43,4% от гражданите на областта са пътували извън областта, за да ползват здравни услуги, което е с 10 процентни пункта над средното за страната. Като основна причина за това над половината от изследваните и пътували лица посочват липсата на специалисти, което се потвърждава и от данните на националната статистика. Областната стратегия отчита, че има увеличаване на незаетите лекарски практики в по-малките общини, а спешната помощ е недостатъчна и не може да покрива райони с разпръснати населени места.

Околна среда

Гражданите в област Велико Търново определят качеството на околната среда като малко по-добро от средното за страната. През последните години значително намаляват емисиите на въглероден диоксид в атмосферата: от 186,6 през 2010 г. до 119,2 тона на кв. км през 2012 г., или спад от 36%. В областната стратегия за област Велико Търново се обръща внимание на установени превишения на средноденонощните и средногодишните стойности по показателя фини прахови частици, а като основна причина са посочени транспортът и отоплението на твърдо гориво през зимата.

Сред общините в областта най-голямо количество отпадъци се генерира от община Свищов, следвана от община Велико Търново. Количеството на събраните битови отпадъци намалява значително през последните години и през 2012 г. е 370,8 кг /човек/година при 347 кг /човек/година средно за България.

Социална среда

През 2011 година близо 62% от населението в област Велико Търново живее с материални лишения, което е доста над средната стойност за страната 44,1%. Така Велико Търново заедно с областите Ловеч и Ямбол е сред трите области, в които най-голяма част от гражданите живеят с лишения.

Все пак дялът на бедните (спрямо линията на бедността за областта) е по-голям за страната – съответно 19,7% при 21,2%. Лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, са 12,6%, което е над средното за страната и може да се обясни с относително ниското ниво на заетост в областта спрямо общото за страната.

Оценката на гражданите на област Велико Търново показва, че те са по-скоро удовлетворени от следните аспекти от живота си в областта: образование, здраве, жилищни условия и социална среда. При последните три анкети (2012, 2013 и 2014 г.) се наблюдава бавно, но стабилно нарастване на общата им удовлетвореност. Това донякъде обяснява и защо дялът на анкетираните, които са склонни да се преместят за постоянно в друга област, остава под средния за страната.

Ключови показатели за област Велико Търново

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 716	6 135	6539	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	42,6	38,9	42,6	42,9	42,9
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	9,0	13,1	11,7	13,8	16,2
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	24,2	26,9	19,7	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	27,2	27,8	30,4	31,3	32,4
Коефициент на естествен прираст (‰)	-6,5	-7,9	-7,9	-7,9	-6,9
Коефициент на механичен прираст (‰)	-1,2	-6,8	-2,0	-3,0	-2,7
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	24,2	23,0	21,5	23,5	26,6
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	3,6	5,7	5,6	6,2	5,5
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,2	4,4	4,2	4,2
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	55,7	30,2	23,6	25,7
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	23,1	29,6	45,0	41,0	46,6
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	40,9	41,2	43,9	44,2	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	83,7	80,9	84,2	83,3	82,2
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	153,9	136,6	138,9	142,2	146,9
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 409	3 502	3 648	4 043	4 385